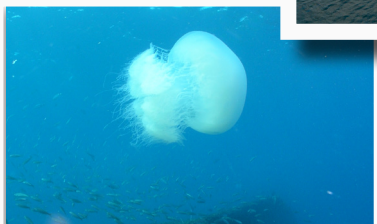
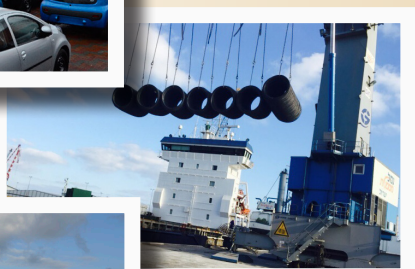

הערכה אסטרטגית ימית רבתי לישראל 2018/19

עורך ראשי: פרופ' שאול חורב
עורך והפיק: אהוד גובן

יכולות עתידיות של צי ארה"ב

סט קרופסי

יכולות ואסטרטגיה

אפשר להפיק מעט מאוד מבחינת יכולותיו העתידיות – או האחרות – של הצי, אם לא נוסיף לתהליך החשיבה האזטרטגית גם התחשבות בסוג האתגרים הצפויים. לפני פיגועי ה-11 בספטמבר, התמקדה כתיבתו של דונלד רמספלד בתפקידו כשר ההגנה, ב"תכנון מבוסס יכולות". אף שכעת המונח נושא מערכת של קונוטציות בiorוקרטיות, כוונתו המקורית של הביטוי הייתה פשוט להזכיר לקובעי המדיניות באמריקה, כי בעולם בלתי צפוי ובעל יכולת חיזוי נמוכה, הביטחון הטוב ביותר מפני כישלון הוא ראייה ארוכת טווח. על ידי חיזוי מראש משופר של האיומים ושל האתגרים, יכולה הייתה ארה"ב להסתגל למגוון של משברים מבלי לפגוע ביעדיה ארוכי הטווח. חשיבה מסוג זה חשובה במיוחד לכוחות המזוינים. כאשר זו מיושמת בצורה נכונה, היא מציעה תובנה לגבי העתיד של עימות צבאי ופוליטי, כמו גם הבנה משופרת של הדרך הטובה ביותר לגבור על אויבים. אם הדבר נעשה באופן שגוי, או אינו מיושם כלל, הוא מוביל למרבה הצער לאי-מוכנותם של הכוחות. הדבר נכון במיוחד לגבי חילות הים של הצבא. מטוסים, טנקים, רובי קרב, טילים, ארטילריה – כולם יקרים. אך ספינות הצי בדרך כלל דורשות יותר משאבים כדי ליצרן, והן נותרות בשירות לתקופה ממושכת הרבה יותר מאשר נכסים צבאיים אחרים. מאידך, חשיבה אסטרטגית ברורה בכל הנוגע לתהליכי רכש ומבנה הכוח היא קריטית להשגת עליונות ימית והצלחה.

חשיבה אסטרטגית זו חמקה לעתים מקובעי המדיניות, מסוף ימי המלחמה הקרה ועד לימינו. מדאיג יותר הוא כי חלק מן הניסיונות לחשיבה אסטרטגית הניבו מסקנות שגויות והגדירו תהליכי מדיניות שגויים. ארה"ב תתקשה יותר ויותר בניסיונה להקדים את המגמות. עליה, במקום זאת, להשלים פערים עם המערכת הבינלאומית הנוכחית, עם השילוב החדש בין איומים לבין אתגרים.

באופן ספציפי, האיומים אשר רוסיה, סין ואיראן מציבות בפני האינטרסים והערכים של ארה"ב ושל בעלות בריתה, הם כולם בעלי אופי ימי משמעותי, מה שמצביע על כך שהתחרות בין המעצמות במהלך המאה ה-21 צפוי לכלול מרכיב ימי מובהק. שתי שאלות עיקריות עולות בנושא מבנה הכוח של הצי האמריקני. ראשית, מה יהיה תפקידה של נושאת המטוסים? האם צפוי חיל הים לסגת מהתבנית הנוכחית של קבוצת תקיפה של נושאת המטוסים? ואם כן, מה עומד יחליף אותה? שנית, באיזה אופן ישנו פלטפורמות בלתי מאוישות באוויר, בים ומתחתיו את יכולותיו של חיל הים ואת מבנהו?

מעל לשאלות אלו ניצבת הסוגיה המרכזית של המימון. אם הצי אינו מסוגל להבטיח מימון ראוי, כל השאלות דלעיל אינן רלוונטיות מבחינת תפקודו. לדוגמה, כשהחוב הלאומי של ארה"ב מסתכם ביותר מ-20 טריליון דולרים ונמצא במגמת עלייה, החלק של התקציב השנתי שאותו נדרש להשקיע כדי להחזיר את החוב צפוי לעלות ליותר מ-25 אחוזים. כאשר מצרפים לכך את ההוצאה הנדרשת על פי חוק על תכניות רווחה חברתית, הסכום הנותר לביטחון מתכווץ באופן משמעותי.

תחרות ימית ואיומים חדשים

הסביבה האסטרטגית הנוכחית מוגדרת על ידי שלושה שחקנים העוינים את האינטרסים האמריקניים והמערביים – סין, רוסיה ואיראן. על אף שהשלושה אינם בעלי ברית רשמיים, יש להם אינטרסים ארוכי טווח שונים שלעתים קרובות עומדים בסתירה אלה לאלה, שלוש המדינות הללו ישתפו פעולה נגד ארצות הברית ובעלות בריתה בעתיד הנראה לעין, באופן פעיל וסביל.

סין מציבה את האיום הגדול ביותר. לאחר עשרות שנים של פיתוח כלכלי, סין מוכנה סוף סוף להגביר את מידת האסרטיביות הבינלאומית שלה. החדשות בבייג'ינג כיום הן: מכיוון שסין הצהירה הצהרות פומביות קודמות בנוגע לכוונתה "לנסוק בשלום" לא הוכחו, יש לחפש אמצעים אחרים. לאסטרטגיה של סין יש שתי מטרות ארוכות טווח. ראשית, היא שואפת להיות הכוח המוביל באסיה, בין השאר, על ידי דחיקת ארה"ב מהאזור. בטווח הקצר, מדובר בהפעלת לחץ על רשת בנות הברית של ארה"ב, בבניית כוח ימי שיהיה מסוגל לאתגר את ארה"ב ואת בעלות בריתה לשם השגת עליונות ימית במזרח סין ובדרומה, ובכיבוש טאיוואן.

בטווח הארוך, סין תרחיב את טביעת הרגל הימית שלה עוד יותר, היא תפעל ברחבי העולם ותפעיל צי מים-כחולים אמתי עם ספינות מתקדמות, שיהיו מסוגלות לאתגר את ארה"ב בעימות ישיר.

שנית, סין שואפת להשתלט על המרחב האסייתי-אירופאי ועל אזורים אחרים העשירים במשאבים, כדי למנף את עושרה החומרי וכך להגדיל את כוחה הכלכלי והצבאי. השקעותיה של סין באמריקה הלטינית, באפריקה, במזרח התיכון ובפרויקט "One Belt One Road" במרכז ודרום אסיה ובמזרח הקרוב מקדמות מטרה זו. ניכר כי הצי הימי של סין נושא בתפקיד מרכזי בפרויקט זה. סין בונה צי שיהיה מסוגל לבצע תקיפות אמפיביות נגד מעוזי איים באוקיינוס השקט, בתמיכת טילים וכלי טיס של הצי, שיהיו מסוגלים להקהות תגובה אמריקנית או להדוף אותה.

רוסיה, למרות כוחה המתמעט יחסית, מהווה אף היא יריבה משמעותית. פוטין שומר על החלום הסובייטי והאימפריאלי על שליטה באירופה כדי להבטיח את ביטחונה של רוסיה מפני פלישה ולמצב את מעמדה מחדש כמעצמה גדולה. אסטרטגיה זו מחייבת את רוסיה להפעיל לחץ על נאט"ו, והדרך היעילה ביותר לעשות זאת היא ללחוץ על הנקודות החלשות ביותר של הברית הצפון-אטלנטית – השוליים הימיים שלה. לפיכך, רוסיה חיזקה את שליטתה בים השחור, כבשה את רוב קו החוף הגאורגי וסיפחה את חצי האי קרים. היא התקדמה כעת לשלב הבא של האסטרטגיה שלה, והגדילה את נוכחותה במזרח התיכון כדי להשתלט על מזרח הים התיכון. כוח צוללות מתקדם, הנתמך על ידי יחידות לוחמת שטח קטנות אך קטלניות ועל תעופה ימית, מאפשר לרוסיה להשיג את המטרות האלה במרחב הימי.

איראן מדגישה את הקשר הגאוגרפי בין רוסיה לסין. השאיפה האיראנית האימפריאליסטית מקורה בהיסטוריה עתיקה ובלהט של זיקה דתית עכשווית. ממשלתה התיאוקרטית של איראן שואפת לשלוט בעולם האסלאמי. כעת, כשאיראן חיזקה את אחיזתה הן בעיראק והן בסוריה, היא חופשיה יותר להפגין עוצמה ימית, במיוחד בים האדום ובמזרח הים התיכון, שבו בא הכוח שלה, חיזבאללה, שולט בלבנון. לאיראן אין את המשאבים ואת היכולות הבסיסיים שיש לרוסיה ולסין, אך היא שולטת בהדרגה בשימוש בטילים ארוכי טווח ובכוחות בלתי סדירים שיסייעו לה להפעיל את עוצמתה החזקה.

בין שלושת השותפים האלה קיים חיכוך ארוך טווח. מטרתה של סין להשיג הגמוניה אירופאית-אסייתית תגרום לבסוף לתגובה רוסית שלילית, כאשר בעקבות התרחבותה הכלכלית של בייג'ינג למזרח אסיה (ואולי גם למזרח התיכון) יבואו השפעות צבאיות ופוליטיות. אין לרוסיה רצון לשלוט פיזית במזרח הקרוב, היא חוששת מעוינות העולם האסלאמי, בעוד שמדיניות ההתפשטות הטריטוריאלית של איראן עלולה לפגוע בדריסת הרגל של רוסיה בסוריה. אך לעתיד הקרוב, סין, רוסיה ואיראן ימשיכו לשמר ברית שמרנית ומרומזת, שנועדה לאתגר את עמדתה של ארה"ב ושל בעלות בריתה כמעט בכל אזור, ובמיוחד בגזרה הימית.

מבנה הצי – קבוצות התקיפה של נושאות המטוסים (CSG), קטלניות מבוזרת ומערכות בלתי מאוישות

עם חזרתה של תחרות המעצמות הגדולות לזירה הימית ולנוכח הפוטנציאל המוגבר לעימות בזירה זו, נועד לצי הימי פעם נוספת תפקיד בעל חשיבות עליונה בהגנה על האינטרסים של ארה"ב ושל בעלות בריתה. מיקוד חיל הים חזר להיות שליטה על הים, ולא משימות הפגנת כוח ששלטו בשנות ה-90 ובשנות האלפיים. השליטה במיקומי תורפה גאוגרפיים ספציפיים ובמרחבים ימיים – כלומר בים הבלטי, במזרח הים התיכון, במיצרי

הורמוז ובאב-אל-מנדב, במיצרי מאלקה, במיצר לומבוק, בים סין הדרומי ובים סין המזרחי – דורשת צי שממנו אפשר להפיק את המרב האפשרי במטרה להילחם בגזרה הימית ועבור הגזרה הימית, ולא צי שנועד לפגוע במטרות שעל החוף. עם זאת, נדרש להתמודד עם שני נושאים מבניים-טכנולוגיים, לפני פריסת המבנה והיכולות העתידיים של חיל הים האמריקני: ההתמדה של קבוצות התקיפה של נושאות המטוסים (CSG) ותפקידה ושכיחות המערכות בלתי מאוישות בצי.

ה-CSG הגדיר את מבנה חיל הים האמריקני מאז מלחמת העולם השנייה. ההתקפה בפרל הארבור נתנה דחיפה לנושאת המטוסים לעבר תפקידה הנוכחי כאונייה ראשית ומיומנת – אדמירלים אמריקנים השתמשו בנושאות מטוסים במתקפות מתואמות נגד יריביהם היפנים, תוך שהם מוותרים על שני עשורים של בדיקות טקטיות, מבצעיות ואסטרטגיות ושל מאמצי שכלול. האגף האווירי של נושאת המטוסים, המכונה "מכת יום ראשון", היה הנשק ההתקפי הגדול ביותר של הצי האמריקני. בהיותו מורכב מעליונות אווירית והתקפית ומפלטפורמות נגד צוללות, האגף האווירי של נושאת המטוסים היה גמיש דיו כדי להגיב נגד כמעט כל איום ימי וכדי לתמוך בהתקפות אמפיביות.

כל קבוצת נושאי מטוסים של הצי, הידועה כ"כוח משימה מהיר של נושאת המטוסים", כללה ליווי של ספינות, כדי לשמור על נושאת המטוסים מוגנת, על ידי כך שהן הקיפו אותה במגן של אש נגד מטוסים, ובדקו את כל פני השטח ואת התנועות התת-ימיות למניעת פגיעה בספינות הראשיות.

הטכנולוגיה התקדמה, אך ה-CSG של ימינו אלה דומה מאוד ל"כוח משימה מהיר של נושאת המטוסים" הקודם. ספינות השטח בעלות מכוונות הגנתית בעיקרה נושאות מערכות הגנה אוויריות היכולות ליירט טילי אויב, בעוד האגף האווירי מספק את המכה ההתקפית של מערכות ה-CSG. כיום, פחת הגיוון של האגף האווירי, ואילו לספינות השטח המודרניות חסרה – במונחים יחסיים – יכולת ההתקפה הימית של קודמיהם, אך התפיסה המבצעית הבסיסית נותרה ללא שינוי.

עם זאת, ההתקדמות המודרנית בתחום הרשתות וכלי הנשק, וטווח החיישנים, העמידה בסימן שאלה את מבנה זה של ה-CSG. בניגוד לטענות חוזרות ונשנות, השימוש בטילים ארוכי טווח לא ביטל את הצורך בכוח הימי. למעשה, יש הטוענים כי השימוש בטילים ארוכי טווח הגביר את יעילות הכוחות הימיים, הגדיל את הטווח שלהם, והגדיל את מגוון משימותיהם הפוטנציאליות. יחד עם זאת, ריכוז כוח לחימה בקבוצה קטנה של ספינות ראשיות אינו יכול להיות השיטה היעילה ביותר לבניית כוחות צי כיום.

אין בכך כדי לומר שהצורך בנושאות המטוסים נעלם. פעולות חיל הים האמריקני בשנות ה-80, החל מתרגיל האימונים "יוזמת האוקיינוס" (Ocean Venture) בשנת 1981, הדגימו את הדרכים שבהן טכנולוגיית התקשורת אפשרה לציים לארגן מחדש את הפריסת הצבאיות הטקטיות שלהם. בהתחשב בהתקדמות שנרשמה בטכנולוגיות בלתי מאוישות, ייתכן שהגיע הזמן לעשות את הצעד האבולוציוני הבא, ולשקול מחדש כיצד נשק ומערכות מחולקים בכל מערכות הצי, לצד פיתוחם של מבני פריסה צבאית טקטית חדשים.

טכנולוגיות לא מאוישות מקדמות בו-זמנית את המעבר הפוטנציאלי הרחק ממבנה CSG. מבחינה היסטורית, הריכוז המכריע של עוצמת האש בכל צורה של לחימה מחייב איסוף או הצטברות פיזית. מפלוגת הפלנקס והלגיון הרומי ועד לגדוד הפרשים הצרפתי או לגדוד הקו הפרוסי, הדבר היה נכון לאורך כל המאה ה-20, גם כאשר חיל האוויר, תנועת הרכבות וכלי רכב ממונעים וממוכנים הפכו נפוצים בצבא המודרני. זה מסביר את הצורך לייצור ספינות מלחמה גדולות, חמושות בכבדות (וצוללות), המאורגנות בשייטות קרב, מרכיב עיקרי של פעילויות הצי מאז הוביל תמיסטוקלס את ספינות הקרב שלו נגד הצי הפרסי.

טכנולוגיות בלתי מאוישות לצד יכולות ניהול רשתות יעילות הרבה יותר וטילים ארוכי טווח, יכולים לאפשר לכוחות הצבאיים לשנות את המרכיב העיקרי הזה בלחימה. כיום, מסוגלת רשות מרכזית לתאם בין הכוחות המפוזרים מבחינה גאוגרפית ולשלוט בהם, ולהביא את עצמת האש שלהם להתמודדות עם מטרות, יהיה מספרן ככל שיהיה, מבלי להזיז את הפלטפורמות האלו כשייטת קרב מאורגנת. ספינות מלחמה קטנות יותר היו מאז ומתמיד גמישות יותר מאשר מקביליהן – הספינות הראשיות. אולם יתרון זה בגמישות מעולם לא איזן את יתרון של הספינות הראשיות בעוצמת האש. תיאום בקנה מידה רחב מסוג זה עשוי לאיים להפוך על פיה את הנוסחה הזו, ולאפשר ללוחמי שטח ולצוללות קטנות יותר, מאוישים ולא מאוישים, לפעול יחד כדי לספק את אותה כמות עוצמת אש כמו ה-CSG.

יתר על כן, הכוח המפוזר הזה יהיה הרבה פחות פגיע לתקיפות האויב, שכן הוא יהיה מפוזר על פני קילומטרים רבים של אוקיינוס. נוסף על כך, אויב ייתקל בקושי גדול הרבה יותר בזיהוי מרכז הכובד של הרשת – הסרה של צומת אחת ברשת לא תאיים על כל השייטת.

לבסוף, איני יכול להפריז בתיאור השאלות על נכונותה של ארה"ב לשלם את המחיר עבור צי מודרני, בגודל המתאים. הממשל הנוכחי רוצה לבנות צי של 355 ספינות, ולעמוד ביעד זה בתוך 30 שנה. השגת מטרה זו דורשת מחויבות של כל נשיא ושל הקונגרס מעכשיו ועד אמצע המאה ה-21. אפילו רמות ההוצאות הביטחוניות האמריקנית המוגדלות נכון לעת הזאת לא יאפשרו לצי לעמוד ביעדו של הנשיא טראמפ. כדי לעשות זאת, תידרש עלייה מתמשכת של כ-25 אחוזים מעל ממוצע הסכומים אשר מימנו בניית ספינות במהלך שלושת העשורים האחרונים. כמו ביוזמות אחרות, פיתוח הצי וחיודשו דורשים מימון יציב

ומתמשך במשך שנים ארוכות. באקלים הפוליטי הנוכחי בארה"ב, תהיה זו טעות להניח שיוקצה שיעור מימון זה.

לבסוף, הצהרות מפיהם של פקידיים בכירים בממשל טראמפ בנושא תקציבי הביטחון בעתיד, כמו גם אבדן הרוב הרפובליקני בבית הנבחרים, מצביעים על שיעור מימון משאבים מופחת לבניית צי אמריקני גדול יותר. הקצאת פחות משאבים לביטחון תפגע במאמצים להגדיל את הצי, שכן הדבר יכניס רכיב של אי-ודאות לבסיס התעשייתי הדרוש לבניית הכוחות הימיים של ארה"ב.